

31.10.2008

Dnrot 568/4/07 ja 995/4/07

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Esittelijäneuvos Lea Haapkylä

OIKEUS SAADA NÄHDÄKSEEN ASIAKIRJAT SUULLISEN PYYNNÖN PERUSTEELLA

1

KANTELUT

1.1

Ensimmäinen kantelu

Kantelija arvosteli 13.2.2007 päivätyssä kirjeessään Kansaneläkelaitoksen palvelupäällikön menettelyä kantelijan laituskuntoutusasian käsittelyssä.

Kantelija arvosteli palvelupäällikön laatimaa asiantuntijalääkärinä varten tekemää lausuntopyyntöä/taustaselvittelystä, jossa todettiin seuraavaa: "*(Kantelijan nimi) opiskelu - - - tapahtui pääasiassa terapeuttisessa mielessä.*" Kantelijan mielestä lausunto oli epäasiallinen, asian kannalta epärelevantti ja häntä loukkaava. Palvelupäällikön lausunnossa oli kantelijan mielestä myös epäasiallinen arvio kuntoutuksen tarpeesta.

Kantelija ilmaisi tyytymättömyytensä myös sen johdosta, että hänelle ei annettu mahdollisuutta tutustua itseään koskeviin asiakirjoihin hänen pyydettään sitä puhelimitse palvelupäälliköltä. Kantelijalle ilmoitettiin, että asiakirjat saa nähdäksensä ainoastaan kirjallisella pyynnöllä. Kantelijan mielestä asiassa meneteltiin virheellisesti.

1.2

Toinen kantelu

Kantelija arvosteli 16.3.2007 päivätyssä kirjeessään Kansaneläkelaitoksen Etelä-Suomen aluekeskuksen ylilääkärin sähköiseen asiakirjahallintajärjestelmään kantelijan etuusasiassa tekemien kirjausten asianmukaisuutta. Hän ilmaisi tyytymättömyytensä myös ylilääkärin ja väkkuutussihteerin allekirjoittaman lisäselvityspyynnön kirjauksiin. Kantelijan mielestä kirjaukset ovat epäasianmukaisia kantelukirjoituksesta tarkemmin ilmenevällä tavalla.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Ensimmäinen kantelu

Tapahtumat

Kantelija jätti 30.11.2005 kuntoutusta ja eläkkeensaajien hoitotukea koskevat hakemukset Kansaneläkelaitoksen - - - vakuutuspiiriin. Palvelupäällikkö pyysi asiassa aluekeskuksen asiantuntijalääkärin kannanottoa. Palvelupäällikkö kirjoitti 25.1.2006 asiantuntijalääkärille laatimassaan lausuntopyyntöä/taustaselvittelyssä/kysymyksenasettelussa muun muassa seuraavaa: "Opiskelee - - - lähinnä terapeuttisessa mielessä, opinnot edenneet hitaasti." Hän esitti asiantuntijalääkärille lopuksi seuraavan kysymyksen: "Onko näin massiivisten terapioiden myöntäminen vakuutetun ikä, diagnoosi sekä terapioille asetetut tavoitteet huomioon ottaen tarpeellisia"?

Kantelijalle annettiin 10.2.2006 päätökset sekä kuntoutuksesta että eläkkeensaajien hoitotuesta. Päätökset saatuaan hän oli puhelimitse yhteydessä asian käsitelijään, palvelupäällikköön ja pyysi saada jäljennökset asiantuntijalääkärille lähetetystä lausuntopyyntöstä ja lääkärin kannanotosta. Häntä kehoitettiin esittämään pyyntönsä kirjallisesti.

Arviointia

Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Hallintolain (434/2003) 7 §:n mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti. Saman lain 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Arvioidessani asiantuntijalääkärin kannanottoa varten laadittavaa lausuntopyyntöä/taustaselvitystä/kysymyksenasettelua, totean, että siinä olevien tietojen tulee perustua tosiasioihin eikä lausunnon pyytäjän tule mielestäni esittää omia arvioitaan hakijan terveydentilasta taikka hänen tilanteestaan. Tulen siihen johtopäätökseen, että maininta hakijan opiskelusta - - - lähinnä terapeuttisessa mielessä sekä toteamus siitä, että hakijalle myönnetyt terapiat ovat olleet massiivisia, eivät ole sananvalinnan osalta onnistuneet parhaalla mahdollisella tavalla. Kyseiset maininnat voi ymmärtää arvioiviksi kannanotoiksi, jotka kuuluvat näkemykseni mukaan asiantuntijalääkärille ei lausuntopyyntön esittäjälle.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/99) 11 §:n mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etuutta tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Oikeusohjeessa luetellaan lisäksi asiakirjat, joihin asianosaisella ei ole oikeutta. Saman lain 12 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista 11 §:ssä säädetyin rajoituksin, jollei laissa toisin säädetä.

Edellä kerrotuista oikeusohjeista seuraa, että kantelijalla oli oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista.

Samana lain 13 §:n mukaan pyyntö saada tieto viranomaisen asiakirjan sisällöstä on yksilöitävä riittävästi siten, että viranomainen voi selvittää, mitä asiakirjaa pyyntö koskee. Tiedonpyytäjää on avustettava yksilöimään asiakirja, josta hän haluaa tiedon. Tiedonpyytäjän ei tarvitse selvittää henkilöllisyyttään eikä perustella pyyntöään, ellei tämä ole tarpeen viranomaiselle säädetyh harkintavallan käyttämiseksi tai sen selvittämiseksi, onko pyytäjällä oikeus saada tieto

asiakirjan sisällöstä. Lain 14 §:n mukaan viranomaisen asiakirjan antamisesta päättää se viranomainen, jonka hallussa asiakirja on, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Hallintolain (434/03) 7 §:n mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti (palveluperiaate ja palvelun asianmukaisuus).

Mainittujen lainkohtien perusteella totean johtopäätöksenäni, että asiakirjapyyntö eli pyyntö saada tieto viranomaisen asiakirjan sisällöstä tulee voida esittää myös suullisesti. Kansaneläkelaitoskin totesi lausunnossaan, että laitoksen ohjeistuksessa ei edellytetä, että pyyntö olisi esitettävä kirjallisesti. Asiakkaan henkilöllisyys tulee kuitenkin aina varmistaa. Puhelimitse asiointaessa tietoja ei anneta, jos soittajan henkilöllisyys on epäselvä.

Näkemykseni mukaan kantelijan asiakirjapyyntöä koskevassa asiassa ei menetelty viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain, hallintolain eikä Kansaneläkelaitoksen antamien ohjeiden edellyttämällä tavalla.

3.2

Toinen kantelu

Tapahtumat

Etelä-Suomen vakuutuspiirin ylilääkäri antoi kantelijan etuushakemusten johdosta lausuntoja ajanjaksolla 27.9.2006–16.1.2007. Ylilääkäri ja vakuutussihteeri pyysivät 15.1.2007 kantelijalta vielä lisäselvitystä. Lausunnoissa olevat kirjaukset liittyivät muun muassa kantelijan kuntoutustarpeen arviointiin ja lisäselvityspyyntö hänen hoitotukiasiaansa.

Ylilääkäri kirjasi 27.9.2006 seuraavan: *"Kuntoutustarve on katsottava lähinnä toimintakykyä ylläpitäväksi, ja siihen nähden haettu määrä on tavanomaista selvästi suurempi."* Kirjauksen lopuksi hän toteaa seuraavaa: *"Puollan haettujen terapioiden myöntämistä edellä mainitun kehittämishankkeen varoilla yhden vuoden ajaksi."*

Ylilääkäri kirjasi samana päivänä kantelijan kanssa käymästään puhelinkeskustelusta muun muassa seuraavaa: *"Hakija soitti tänään varsin kiihtyneenä."* Vähän myöhemmin hän totesi: *"Hän tehosti vaatimuksiaan käyttämällä kirosanoja ja viittasi myös mahdollisuuteen saattaa asia oikeusasiamiehelle ja Terveystieteiden tutkimuskeskukselle."* Ylilääkäri kirjasi lisäksi: *"Tilanne on kaiken kaikkiaan hyvin poikkeuksellinen. Terapioita on haettu varsin runsaasti, niiden myöntämiseksi on painostettu sekä julkisuuden kautta (MOT-ohjelma) että suoraan ottamalla yhteyttä ratkaisuun osallistuviin."*

Ylilääkäri kirjasi 9.10.2006 seuraavaa: *"Oikeudellisen avustajansa (avopuoliso) kanssa päätenyt tekemään allekirjoittaneesta kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle. Jälleen hän mielestäni painostaa myös tulevaa päätöksentekoa ilmoittamalla, että jatkossa hänen kanssaan uusien hakemusten yhteydessä 'ei ole syytä rettelöidä'."*

Ylilääkäri ja vakuutussihteeri lähettivät 15.1.2007 kantelijalle lisäselvityspyyntöä hoitotukiasiaassa. Kantelijan mielestä lisäselvityspyyntö oli tarpeeton ja hänen ihmisarvoaan loukkaava.

Ylilääkäri kirjasi 16.1.2007 seuraavaa: *"Olemme tutustuneet vakuutussihteerin kanssa hakijan esittämään kustannuslaskelmaan, joka päättyi hyvin huomattaviin summiin."*

Arviointia

Hallintolain 7 § siis edellyttää, että asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti ja lain 31 §, että viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Hallintolain 31 §:n mukaisella selvittämisellä tarkoitetaan sellaista tosiseikkojen arvioimista ja selvitysten hankkimista, johon viranomaisen voi toimivaltansa rajoissa ryhtyä. Selvittämisen tarkoituksena on korostaa virallisperiaatteen noudattamista ja pyrkimystä aineelliseen totuuden saavuttamiseen asettamalla viranomaisen velvollisuudeksi huolehtia asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä. Riittäväällä selvittämisellä puolestaan tarkoitetaan sitä, että viranomaisen hankkii sellaiset tiedot ja selvitykset, joilla se arvioi olevan merkitystä asian ratkaisemiselle.

Vakuutuslaitoksen palveluksessa oleva asiantuntijalääkäri osallistuu päätöksen valmisteluun yhtenä asiantuntijana muiden vakuutuslaitoksen asiantuntijoiden kanssa. Hän tekee arvionsa hakijan oikeudesta saada etuuksia lääkärikoulutuksensa ja ammatillisen osaamisensa perusteella. Arvioita tehdessään ja lausuntoja antaessaan myös lääkärijäsen kirjaa tietoja ja ottaa huomioon sellaiset seikat ja selvitykset, joilla hän arvioi olevan merkitystä asian ratkaisemiselle.

Edellä kerrotuista oikeusohjeista ja periaatteista näkemykseni mukaan seuraa, että ylilääkärin tekemät kirjaukset ja johtopäätökset tapahtuivat hänelle kuuluvan arviointitehtävän rajoissa. Myös lisäselvityksen pyytäminen hakijalta tapahtui mielestäni asiantuntijalääkärille ja vakuutuslääkärille kuuluvan harkintavallan puitteissa. Ylilääkäri taikka vakuutuslääkäri eivät ole edellä kerrotuista syistä menetelleet kantelijan etuusasiaa käsitellessään mielestäni hyvän hallinnon vastaisesti taikka epäasianmukaisesti tai ylittäneet heille kuuluvaa harkintavaltaa.

4

TOIMENPITEET

Saatan kohdassa 3.1 esittämäni käsityksen asianosaisen oikeudesta saada nähdäkseen häntä itseään koskevat asiakirjat suullisen pyynnön perusteella palvelupäällikön tietoon.